

הלכות שכנים פרק יב

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה, ולטל כל אחד חלקו אם היתה כלה שווה ואין שם מקום טוב ומקום רע, אלא חולקין לפי המדה בלבד, ואמר אחד מהם תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהיה סמוך לשדה האחרת שלי ויהיה הכל שדה אחת שומעין לו, וכופה אותן על זה: שעכובן בדבר זה, מדת סדום היא.

ב. אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר, או קרוב לדרך, ושמו אותה היפה כנגד הרע, ואמר תנו לי בשומה שלי מצד זה אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל. אמר תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומה, וטלו אתם את החצי הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה שלי הורו מקצת הגאונים ששומעין לו; ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון.

ג. הבכור שחלק, נוטל שני חלקים שלו כאחד. אבל היכם שחלק עם אחיו בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל: אם עלו במקום אחד, עלו; ואם עלו בשני מקומות, עלו.

ד. ארץ מרבעת שהיה הנחר מקיף לה מזרח וצפון, והדרך דרום ומערב חולקין אותה באלכסון, כדי שיגיע לזה נהר ודרך, ולזה נהר ודרך. ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי, שומעין לו. כללו שלדבר: כל דבר שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל כופין את חברו לעשותו.

ה. אחד מן האחין או מן השתפין שמכר חלקו לאחר מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחים או השתפין דמים שנתן, והולך, כדי שלא יפנס זר ביניהן.

ו. ולא עוד, אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר יש לחברו שהוא בצד המצר שלו לתן הדמים ללוקח, ולסלק אותו, וזה הלוקח הרחוק, כאלו הוא שליח שלבן המצר: בין שמכר הוא, בין שמכר שלוחו, בין שמכרו בית דין, בין שמכר שלוחן יש בו דין בן המצר.

ז. אפלו היה הלוקח תלמיד חכמים ושכן וקרוב למוכר, ובן המצר עם הארץ רחוק בן המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה משום שנאמר "ועשית הישר והטוב" (דברים ו, יח): אמרו חכמים, הואיל והמכר אחד הוא טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן המצר, יתר מן הרחוק.

ח. היו בני המצר רבים כלם זוכים בזו השדה הנמכרת, והיא ביניהם לפי מנינם, ונותנין כלן הדמים ללוקח: והוא, שבאו כלם פעם אחת. אבל אם קדם אחד מהן, וסלק הלוקח זכה בה לבדו, הואיל והוא בן המצר.

ט. וכן אם באו מקצתן, ומקצתן במדינה אחרת מסלקין אותו אלו העומדים כאן בלבד, והיא להן. וכן המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו במשא ומתן אף על פי שאינו שתפו בקרקע, זכה בה; ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו.

י. המוכר כל נכסיו לאחד אין בעל המצר שלשדה אחת מהן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרות קנה

באחד. וכן המוכר לבעלים הראשונים, או הלוקח מן הגוי אין בו דין בן המצר.

יא. המוכר לגוי משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אנס שיבוא מן הגוי, עד שינהג הגוי עם בן המצר הזה שלו בדיני ישראל בכל. ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל, משלם המוכר.

יב. השכירות, אין בה משום דין בן המצר. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו אין בו משום דין בן המצר.

יג. וכן המוכר מקום רחוק כדי לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל יפה בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבורה, או שמכרו למזון האשה או הבנות אין באחד מאלו דין בן המצר, אלא זכה הלוקח.

יד. ולמה אין בהן דין בן המצר: שכל אלו טרודין הן למכר, ומפני צרך גדול מוכרין. ואם תאמר יש בהן דין בן המצר, לא ימצאו לוקח, שהרי הוא אומר למה אטרח ואקח, ויבוא זה ויסלק אותי; ואין הבעלים יכולין להמתין, עד שיביא בעל המצר מעות ויקנה.

טו. הרי שטען הלוקח ואמר מפני המס וכיוצא בו מכר לי המוכר, ובעל המצר אומר שקר אתה טוען לבטל זכותי על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד הלוקח; ואם לא הביא ראיה, ישבע הלוקח הסת.

טז. אפלו היה שם בדבר ספק, אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המצר. לפיכך אם טען הלוקח ואמר לו גזלן אתה לשדה זו, ערים אתה, או שוכר או ממשכן צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר, ושקרקע זו בחזקתו. וכן כל כיוצא בזה.

יז. המוכר ליתומים קטנים, אין בו דין בעל המצר: הטוב והישר שעושין חסד עם אלו, יתר מבעל המצר. וכן המוכר לאשה אין בו דין בעל המצר, מפני שאין דרכה לטרח תמיד ולקנות, והואיל ולקחה, חסד הוא שתעמד הקרקע בידה. מכר לטמטום ואנדרגינוס, אין בעל המצר יכול לסלקן, מפני שהן ספק אשה.

יח. היתה הקרקע שלאחד, והבנין או האילנות שלאחד אם יש לבעל הבנין או לבעל האילנות זכות בקרקע, כל אחד מהן בן מצר שלחברו; לפיכך אם מכר אחד מהן חלקו, חברו מסלק הלוקח.

יט. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבנין כלום בקרקע, אלא כל זמן שירצה יאמר לו עקר אילנך או הרס בנינך, ומכר בעל השדה זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבנין מסלק אותו. ואם מכר בעל האילן או בעל הבנין, הרי בעל הקרקע מסלק אותו.

כ. היה מפסיק בינו ובין מצר חברו רכב שלדקלים, או בנין גבוה וחזק, או גמה וכיוצא בהן רואין: אם יכול להכניס אפלו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק, עד שיתערבו שתי השדות הרי זה בן מצר שלו, ומסלק הלוקח; ואם לאו, אינו מסלק הלוקח.